

Георги Дракалеув / Georgi Drakaliev

**БУРГАСКАТА ТЪРГОВСКО-ИНДУСТРИАЛНА
КАМАРА ОТ СЪЗДАВАНЕТО Ѐ ДО 1918 г.**

*Burgas Chamber of Commerce and
Industry Since its Creation Until 1918*

Summary: Burgas Chamber of Commerce and Industry was established at the beginning of the 20th c., originally as a division of the Varna Chamber. Covering today's Burgas and Yambol region and later parts of Sliven and Haskovo. There were members of the most prominent traders and industrialists living and working around her area, some of them former or future mayors, councilors or honorary consuls of different countries.

One of the functions of the Chamber has been the support of crafts in the region as the first train starts cutters of men's clothing and shoemakers, and subsequently other craftsmen. It subsidizes for qualification and education and encourage young people to train in certain professions and begin its proceedings.

The Chamber care for salt production – one of the main industries in the region, but also for the optimization of sea fishing – traditional livelihood of the population living along the Black Sea Coast. The leadership of the Chamber initiated a number of meetings and hearings to regulate and improve the conditions and production, but also offers the government repeatedly adequate changes to existing law.

Another big problem to the Governing Board of the Chamber is the poor state of infrastructure, which is a serious obstacle, as trade requires a sound road network, and one in the region is missing entirely.

The role of the port as one of the most important conditions for the rise and development of Burgas as a commercial and industrial center is an issue which has drawn huge attention. With its modernization upturn goes forward at a rapid pace.

Unfortunately, wars and the postwar situation a damaging impact on the economic and business life in the area. The end of World War finds Bulgaria in a serious economic situation and imports and its exports are extremely limited.

Key words: Burgas Chamber of Commerce and Industry, agriculture, industry, crafts, trade, industry, port, shoemakers, craftsmen, salt production, fishing, livelihood, state of infrastructure, road network, communications, war, import, export, Burgas, Bulgaria, Balkans.

Дейността на Бургаската търговско-индустриална камара, през периода от нейното създаване до 1919 г., не е отразена в наличните монографии върху историята на камарите в България, а за съществуването ѝ има само бегли споменавания в някои изследвания. Индустриалното развитие на Бургас все още е извън погледа на местната историография. Разкриването на дейността

на камарата ще запълни съществена празнина както в историята на града, така и в националната ни историография, изследваща индустриализацията на нашата Родина. Основна трудност за проучване на това минало е оскъдицата на автентични исторически извори, предимно за периода до 1912 г. Липсват епистоларни и мемоарни материали. Дейността на камарата има частично отражение във фирмената документация на някои търговци и индустриалци, както и в някои бургаски вестници. Най-голяма по обем информация за нейното създаване и развитие се съдържа в нейния официален информационен орган „Известия на бургаската търговско-индустриална камара”, чийто бр. 1 излиза през януари 1912 г.

Първите търговско-индустриални камари в България са създадени със закон през 1895 г. в градовете София, Пловдив, Русе и Варна. На 28 май същата година се провеждат избори за членове на четирите търговско-индустриални камари. През месец юни Министерство на търговията и земеделието утвърждава този избор. В състава на Варненската търговско-индустриална камара от Бургаска районна околия са избрани следните членове: Иван Хаджипетров¹, Христо Златоустов, Руси Русев и д-р Анастас Дионисиядис; от Анхиалска² околия – Дим. Мумуядис; от Ямболска – В. Михайлов; от Айтоска – Ж. Желязков и от Карнобатска районна околия – Стефко Атанасов.

На заседание на Бургаския общински съвет през октомври 1902 г. с небивал ентузиазъм се коментира, че „Варненската камара не се грижи ни най-малко за града Бургас...“. Коментарите се разрастват до твърдението, че варненци не уведомяват търговците и общината за своите разпореждания, отнасящи се до търговията. Естествен завършек на тези дебати е предложението „Бургас да има своя отделна камара поради необходимост...“. Съветът приема списък на 172 лица от Бургас, предложени от кмета, които имат право да избират членове на търговско-индустриални камари. Разискванията имат своето естествено продължение – на 29 юли 1904 г. Варненската търговско-индустриална камара открива кореспондентско бюро в Бургас, което не удовлетворява амбициите на местните общественици, търговци и занаятчии. През юли 1905 г. Общинският съвет отново поставя на обсъждане въпроса за необходимостта от създаване на самостоятелна търговско-индустриална камара в града, в чийто район да влизат също Старозагорска и Сливенска околия. Съветниците са убедени, че само местната камара ще може да реши неотложните нужди на този забравен от държавната власт регион. Желаният резултат скоро е постигнат – взето е решение за реално функциониране на Бургаска търговско-индустриална камара на базата на кореспондентското бюро.

Бургаската камара е учредена официално през 1907 г. по силата на втория Закон за търговско-индустриалните камари, като с писмо от 15 октомври 1907 г. Министерството на търговията и земеделието дава мандат на Иван Хаджипетров „да отвори камарата“. На 6 декември същата година в салона на Окръжната постоянна комисия, след водосвет на Сливенския митрополит

Геврасий³, в присъствието на консулското тяло, държавници, общественици, търговци и индустриалци знаменателното събитие става факт.

Районът на новосъздадената Бургаска камара е най-малък по територия и население. До 1914 г. той обхваща площ от 13 738 кв. км и населението му достига до 409 185 души. Приходите са незначителни, което през 1912 г. (на петото годишно събрание) поставя въпроса за ново разпределение на териториите. С указ от 25 март 1914 г. е направено ново разпределение на районите на камарите. Към Бургаската камара са присъединени Малкотърновска, Василковска⁴ и Свиленградска околия. От Пловдивската към Бургаската камара са прехвърлени Старозагорска и Харманлийска околия. През май 1914 г. бюрото на камарата констатира, че интересите на Бургаската търговско-индустриална камара не са изцяло уважени, защото исканията са били още по-мощни – към нейната територия да се присъединят минимум още три околии: Казанлъшка, Чирпанска и Габровска. Мотивът за това искане се основава на малката икономическа стойност на новите територии. В края на 1915 г. бюрото настоява за присъединяване към района на камарата на някои от новите околии по течението на река Марица, придобити от Турция. През 1925 г. отделят от Бургас Карабунарска⁵ околия, но тя остава в района на камарата.

Членовете на камарата са в три категории – действителни, почетни и кореспондентни. В началото всяка административна околия в района е представена от най-малко един реален член. От Бургас, седалището на камарата, са избирани с един повече от сбора на членовете на останалите околии. Нарасналата територия води до увеличаване на действителните членове – от 13 те стават 19.

През 1907 год. за председател на Бургаската търговско-индустриална камара е избран Иван Хаджипетров, виден член на търговското съсловие в Бургас. Той заема този пост до смъртта си през 1909 г. След него председатели на камарата са: Георги Д. Жечков (1910–1911 г., 1919–1920 г.), Стефан Ив. Родев⁶ (1912–1913 г.), Никола Александров⁷ (1914–1916 г.), Коста П. Качев (1916–1919 г.) и др. В началото на 1908 г. за секретар е назначен д-р Георги Д. Тошев, учител в Пловдивската държавна мъжка гимназия, доктор по философия и политическа икономия, автор на научния труд „Балкански митнически съюз“. Бюрото на камарата отчита своята дейност на общи годишни събрания пред действителните членове, които се свикват редовно до Осмото общо събрание през декември 1914 г. На 30 ноември 1915 г. бюрото решава, че общото събрание е невъзможно поради военните ангажменти на неговите действителни членове, и ходатайства в Министерството на търговията, промишлеността и труда за разрешение то да не бъде свикано. С Деветото общо събрание през януари 1919 г., на което бюрото отчита дейността си за периода 1915–1918 г., редовното свикване на годишните общи събрания на камарата е възстановено. Образуват се три комисии: финансова, по търговията и съобщенията, по индустрията и занаятите.

Още с откриването на камарата е изградено информационно бюро, което събира и предоставя данни за адреси на търговци, индустриалци и занаятчии, за тяхната кредитоспособност, за цените на стоките и услугите. През 1910 г. вече е образувана колекция от адреси и други справочни книги, а през 1912 г. започва редовното ежемесечно отпечатване на изданието „Известия на Бургаската търговско-индустриална камара“, в което са публикувани статии по актуални стопански и финасови теми.

Създава се помирителен съд за уреждане на възникнали търговски спорове, избират се и неговите членове, който в последствие се разпуска поради липса на спорещи страни и нужда от помиряване. Бургаската камара е активен участник в подготовката на нови закони и при внасяне на изменения в старите закони, касаещи търговията, индустрията и занаятите, в откриването на професионални училища и борси, в организацията на житни и други тържища, в сключването на търговски договори. Тя избира членове на сконтовите комитети при БНБ⁸, създава стокова борса, организира търговски арбитражен съд, не само защитава интересите на търговци, индустриалци и занаятчии, а и сътрудничи на държавните и управленските органи в областта на народното стопанство.

Още от създаването си Бургаската търговско-индустриална камара обявява за свой приоритет подкрепата и насърчаването на *занаятчийството* в региона. През 1908 г. тя прави предложение на Окръжния съвет да отпусне сумата от 5000 лв. за учредяване на фонд за доставка на модерни машини, с които благонадеждни занаятчии да организират по-крупно производство. Камарата подпомага създаването на занаятчийски сдружения, ползването на кооперативни кредити, учредяването на занаятчийска банка, която да ръководи сдруженията. Със закона от 1910 г. за организиране и подпомагане на занаятите се въвеждат свободните еснафски сдружения. Тяхната най-отговорна задача е грижата за професионалното, техническото и естетическото образование на майсторите, калфите и чираците. В случай на ликвидация парите на сдружението се предават в БНБ, а имуществото – на общините и на сродните сдружения. Ако до две години не бъде образувано ново подобно сдружение, всичките имоти се предават на търговско-индустриалните камари. През 1914 г. камарата основава „Фонд за подпомагане на занаятчийството“ с имота на фалиралото столарозидарско сдружение в Котел.

Да упражняват занаят имат право само майстори, които притежават свидетелства, издадени от камарата след успешно положени изпити. В други случаи те трябва да са работили като калфи поне две години и да са завършили двегодишни занаятчийски курсове, признати от Министерство на търговията, промишлеността и труда. През 1908 г. със средства на Окръжния съвет камарата урежда два курса – на майстор Илия Чепаров по кройчество на мъжки връхни дрехи в Бургас и на майстор Стефан Сотиров за начинаещи обушари в Айтос. Подкрепата получават и курсовете по двойно търговско счетоводство, ръководени от Иван Костов в Айтос и Ямбол. За да съживи развитието на

килимарството, камарата съдейства за създаването на килимарска работилница в Котел през май 1910 г. като част от фабриката на Хр. Ив. Балабанов. През периода 1908–1912 г. се отделят активно парични средства за занаятчийска специализация в чужбина, за да се подготвят ръководители за курсове в региона.

По време на Първата световна война със западането на занаятите замира и дейността на камарата. Подемът идва веднага след войните, когато нараства търсенето на занаятчийски услуги. Отново се поставя въпросът за професионалната подготовка – липсват ръководители за курсовете и работилниците. В. Цанков от Котел е изпратен да учи дърводелство в Чехия. Тодор Кочанов от Сливен получава 900 лв. от камарата, за да специализира занаят в странство. Ал. Минева от Бургас получава от камарата 300 лв. дарение, за да учи дамско кройчество в Париж. Мирчо Мирчев завършва курс за работа със земеделски машини в Русе. С парични средства е подпомогнато и следването в София на Калиопа Грудова, която учи модерно шапкарство. Две ученички от Бургас посещават в София курса по бродерия на български шевици, ръководен от Елена Ушева. През 1915 г. се възстановява шестмесечният търговски вечерен курс в Бургас. Открит е и четиримесечен курс по кройка и шев на връхни детски и дамски дрехи в Малко Търново, курс по килимарство в Жеравна, курсове по търговия, огнярство и др.

Създава се и Съюз на занаятчийските сдружения. Бургаската камара подкрепя професионалните училища. Вследствие на ниските заплати Държавната търговска гимназия може да загуби опитни преподаватели, но получава от камарата средства за допълнителни възнаграждения. Копринарското училище в Харманли е спонсорирано с 5000 лв., финансови суми получават и други училища в Айтос и Сливен. Камарата стимулира финансово и издаването на занаятчийска литература, важна за обучението на чираците.

От създаването си Бургаската камара провежда политика на закрила на местната промишленост. През февруари 1908 г. тя се противопоставя на искането на Дойче банк за построяването на фабрики за тенекии за газ и бидони. Според камарата това може да бъде дело на български индустриалци.

През същата година едрата индустрия в района на Търговско-индустриална камара – Бургас е представена от текстилния бранш – 14 крупни фабрики в Сливен изнасят продукцията в Турция и Мала Азия, две от тях работят повече за местния пазар. Брашният индустрия в района на камарата е представена от мелниците на Иван Хаджипетров и синове в Бургас, мелниците на Петър Хаджипетров в Ямбол и на Нолчев, Минева, Бакърджиев и сие в Карнобат, както и от няколко по-дребни мелници. Всички работят за местните нужди, само Иван Хаджипетров изнася по-голямата част от брашната в Турция, Мала Азия и на няколко острова. Индустрията е представена още от фабриката за растителни масла на братя Демиреви в Нова Загора, бирената фабрика на Катранджиев и Вилка в Сливен, няколко тютюневи фабрики и няколко мини за добив на каменни въглища и медни руди.

През януари 1910 г. камерата покровителства местните каменовъглени мини с искането да се намалят превозните такси по БДЖ⁹. Според нея българските въглища могат да се конкурират с вносните, ако бъде вложен по-голям капитал за разработването на мините и се изградят пътища, за да стане превозът по-евтин. До 1912 г. индустрията в региона се благоприятства от добро състояние на икономиката и финансите, от кредитната подкрепа на БНБ, от стабилния курс на лева. По време на войните (1912–1918 г.) дейността на камарата се обуславя от държавните мерки за гарантиране на националната сигурност. Народното стопанство преминава на „военно“ ниво. Държавната власт силно повлиява стопанския живот: монополизира се външната и вътрешната търговия, контролират се редица частни предприемачески инициативи. През войните добре функционират онези браншове, които обработват местни суровини и чиято продукция се търси: мелниците, текстилната, кожарската, захарната, спиртовата, минната промишленост, производството на растителни масла и др. Следвоенната икономическа криза се задълбочава от недостига на капитали и трудното им привличане, от нестабилността на българския лев и на стопанската и фискалната държавна политика. На своето Девето общо събрание камарата гласува резолюция против износа на вълна и в защита на текстилната промишленост. Според Бургаската камара правителството е длъжно „всячески да насърчи фабричното текстилно производство и след като осигури задоволяването на вътрешните нужди, да улесни износа на излишните платове и други текстилни фабrikати, които имат най-добри цени в съседни страни... Това ще доведе до натрупване на валута, която да се използва за разширяване на производството и купуването на инвентар и материали“.

Солопроизводството в района на Търговско-индустриална камара – Бургас е централен отрасъл с национално значение. Добивът на сол е концентриран в Анхиало и Атанаскьойското¹⁰ езеро. Държавата отдава на концесия езерото на акционерно дружество „А. Илиев и И. С. Туршу“. Годишният добив на анхиалска сол е доста променлив – от 3 000 000 кг до 15 000 000 кг. Причината за това е примитивната технология, добитата сол е с примеси и доста по-некачествена в сравнение с вносната. На едно от първите свои заседания, на 28 февруари 1908 г., бюрото на Бургаската камара разглежда въпроса за качеството на анхиалската сол. Нейната позиция е категорична: правителството да упражнява по-строг контрол върху солопроизводителите в Анхиало, държавните агенти да се придържат стриктно към установените наредби и „да не приемат от производителите примесена с пясък, глина и други вещества сол, както и оная, която не е добре кристализирала и няма чист бял цвят“. През 1908 г. се обсъжда законът за солта, с който се премахва държавният монопол, и търговията със сол става свободна. За да се подпомогне местното производство, в началото законопроектът предвижда увеличаване на митото. По-късно то се намалява, а се увеличава акцизът. Камарата изказва възражение срещу тези изменения, но законът е приет с последните промени.

Акцент по въпросите на солодобива камарата поставя на своето общо събрание на 4 декември 1909 г. Бюрото е подготвило мотивиран доклад за спешната необходимост от промяна в закона за солта: да бъде намален акцизът и да се увеличи митото на вносната сол, като така се насърчи солопроизводството у нас. Докладът е адресиран до Министерството на финансите, Министерството на търговията, до председателя на Народното събрание и до депутатите от Бургаски окръг. В него се акцентира фактът, че в никоя друга страна не съществува подобен закон, който да накърнява народните интереси. За съжаление всички тези усилия на камарата остават напразни и българската сол продължава да е неконкурентна на вносната. Високата ѝ цена се дължи на големите разходи по нейното производство. Липсва нужният подходящ транспорт, който да свързва солниците с митническите складове, където се депозира солта. Бургаската камара решава да отпусне кредит и да моли Министерството на транспорта да построи теснолинейна железопътна мрежа.

Макар ограничена, дейността на Бургаската камара през периода на войните (1912–1918 г.) продължава. Тя настоява пред правителството въведената от 1 май 1913 г. тарифа за превоз на газ и сол по БДЖ да се промени, като се върне старата тарифа. През 1915 г. камарата ходатайства да не се променят цените на солта, да се отнеме на общините правото сами да определят цените на хранителните продукти от първа необходимост, което може да доведе до появата на спекула. В началото на 1917 г. е прекратена концесията на Атанаскьойските солници.

Развитие на риболова в района на Бургаската търговско-индустриална камара

В бургаския регион е разположена значителна част от Черноморското крайбрежие и няколко големи блата. Това определя риболова като основен поминък на местното население и се превръща във фокус, върху който се насочва и Бургаската камара. Съвсем в началото на своята дейност тя организира среща с рибарите, запознава се с исканията им за подобряване на риболова. Отрасълът е изключително изостанал и за да се модернизира, трябва да се осигурят някои облекчения: риболовното право да се намали от 20 на 10%, риболовните принадлежности да се внасят без мито, да се намалят таксите по железниците и др. Главната цел е да се подобри техниката на риболова. Уловът не всяка година е задоволителен, защото таяните не променят местата си, а рибата е пасажна (паламуд, скумрия, илария, калкан и др.). Налага се използването на нова техника, на модерни кораби, които да влизат в морето и да проучват местата, където минава рибата.

От нови по-модерни методи се нуждае също консервирането, за да може рибата да се предлага и във вътрешността на страната. За да бъде споделен руският опит, камарата съставя официално писмо до българския търговски агент в Одеса, с което моли за сведения относно развитието на този отрасъл там.

Обсъждат се законопроекти със стопански характер. На 15 ноември 1910 г. Бургаската камара свиква конференция на рибарите и търговците на риба от Бургас, Месемврия¹¹ и Созопол. След дълги дебати форумът решава да поиска от правителството промяна. Камарата възлага на бюрото да изработи резолюция до Министерството на търговията и земеделието, в която се настоява законопроектът да бъде преработен в полза на рибарите. Учредява се фонд, който внимателно да проучи рибното богатство, да открие биологична станция в Бургас и след изучаване на чуждия опит да приложи нова техника в улова и консервирането. За да бъдат обучени специалисти, които ще прилагат новата техника и модерните технологии, камарата предлага да се положат основите на риболовно училище в Бургас.

С цел да проучи и внедри руския опит, бюрото на камарата командирова в Южна Русия своя секретар Георги Тошев. Докладът от неговата командировка се разглежда на заседание на 17 декември 1911 г., набелязват се следните способности за подобряване на риболова: забраната на улова в размножителния период, правилното използване на фонда за повишаване на риболова и др. Със същата цел на 24 юли 1912 г. е основано Дружество на риболовците, собствениците на таляни¹², грипове¹³ и аламани¹⁴, наемателите на мерийното право¹⁵ и търговците на риба. Това дружество служи като съвещателен орган на камарата по всички въпроси на риболова.

Бургаската камара се нагърбва с отговорната грижа да оздрави блатата в региона поради тяхната важност за улова на риба и солопроизводството. Секретарят на бюрото Георги Тошев изготвя доклад „Блатата при Бургас – в геологическо, хигиеническо, стопанско и риболовно отношение и възможните подобрения по тях“. Авторът докладва, че освен камарата, с този въпрос се занимава и Общината. През 1910 г. са гласувани средства да бъдат привлечени холандски специалисти за проучване, пресушаване и обезвреждане на блатата. През 1911 г. Министерство на земеделието решава, че не се налага да се пресушават блатата, а да бъдат оздравени и използвани за риболов и добив на сол. Камарата приема това решение и предлага оздравяването да се постигне чрез отдаване на концесия на чужди фирми по риболов.

За да се развива този отрасъл, камарата все по-настоятелно напомня необходимостта от практическо риболовно училище. Със специално писмо от 19 декември 1919 г. до Министерство на земеделието камарата изразява задоволство от откриването на такова училище във Варна, макар че „Бургас притежава ред предимства да протестира училището да се открие тук... Но и във Варна то може да донесе очакваната полза, ако се осигури приемането на достатъчен брой младежи от различните риболовни центрове. Камарата ще съдейства при подбора на ученици и ще подпомага по-бедните младежи, желаещи да учат...“ – се казва в писмото.

Въпреки ограниченията, които произтичат от политическите събития на Балканите и кризата през 1912–1918 год., камарата полага всички усилия да

засилва „Фонда за повдигане на риболовството“ и да облекчава социалното положение на рибарите. Данъчната и митническата политика на правителството налага акциз върху местната солена и консервирана риба през 1917 г., увеличава се и митото за вносната риба. Акцизът е еднакъв за местната и вносната продукция, без да се съблюдават интересите на българското производство. Камарата взема отношение и по този въпрос, като изпраща свое аргументирано изложение до Министерство на търговията, промишлеността и труда за премахването на акциза.

Вносно-износната търговия и пътната мрежа

Комуникациите са от изключително значение за развитието на търговията в региона. Една от задачите на камарата е непрестанно да проучва състоянието на съобщителните средства и да предлага тяхното подобрене. Като първо и най-важно условие за развитието на търговията в региона Бургаската камара определя подобряването на пътните съобщения. Оценка за реалното състояние на пътната мрежа камарата представя в отчета си за 1908 г.: „Всъщност тук и дума не може да става за пътища, защото такива в окръга няма. Модерни и добри шосета, които да осигуряват съобщенията във всяко време през годината, липсват съвсем. Има единствено междуселски пътища, по които може да се ходи само в сухо време и които през зимата, есента и пролетта са непроходими. Тогаво спира всяка търговия, настъпва застой и мъртвило и по-отдалечените части на района биват откъснати от градовете през един дълъг период от годината...“. За да се разреши този проблем, са необходими огромни средства. Дострояването само на държавната шосейна мрежа изисква повече от 100 милиона лева. Народното събрание разисква тази сума, след като камарата е направила постъпки пред народните представители от Бургаски окръг. Камарата излиза и с предложение до министъра на обществените сгради, пътищата и благоустройството да се изгради държавното шосе Малко Търново – Бургас.

Според Закона за пътищата през 1908 г. в България те са два вида – държавни и общински, дължината на държавните шосета в Бургаски окръг е 800 км, а на общинските – едва 600 км, според действащия закон. За подобряване на пътната обстановка в окръга Бургаската търговско-индустриална камара предлага да се довършат проектираните държавни пътища, да се разшири тяхната мрежа, да се осигурят най-крупните кредити за Бургаски окръг като най-нуждаещ се, да се образува неприкосновен „Фонд за държавните пътища“ и др.

Участието на страната в трите последователни войни постепенно парализира вътрешната и външната търговия. При тези условия дейността на камарата е силно затруднена. През 1915 г. в условията на криза народното стопанство се преустройва от нормални на военни релси. Предприемат се мерки от финансов, социален и икономически характер за преминаване към военно стопанство. Държавната власт все по-чувствително се намесва в стопанския живот, като монополизира вътрешната и външната търговия, а частната стопанска инициатива е под нейния контрол. Първата мярка, взета от правителството, е прие-

мането на законите за мораториума и за определянето на пазарните цени на хранителните стоки. Следва поредица от укази, свързани с тези закони, в които се забранява износът на голям брой стоки. Тази забрана влошава позициите на износителите, обвързани с доставки на стоки за чуждестранни търговски къщи. Бургаската камара настоява многократно да бъде разрешен поне износът на хранителни стоки с ограничена трайност, поради огромните загуби на търговците. Резултатът не закъснява – на 29 август 1914 г. Министерството на вътрешните работи издава окръжно, което задължава окръжните управители да съблюдават становището на търговско-индустриалните камари при определяне на максималните цени на хранителните стоки. Камарата реагира остро срещу този закон, свиква събрание на 25 януари 1915 г. и изразява в обширно изложение мнението си за необходимостта от изменение и допълнение на този закон. На събранието присъстват делегати на търговците житари от Южна България. Въпреки новите условия, които съществено ограничават търговията, дейността на житарите и мелничарите не отслабва, изкупуването на храните, обаче, се реализира чрез държавните органи, а не чрез камарите.

В резултат на войните 1912–1918 г. към България са присъединени земите по долината на р. Арда, Дупнишко и Мелнишко, където са налице благоприятни почвени и климатични условия за отглеждането на ориенталски тютюн. Очертава се възможността България да заема челно място сред страните износителки на ориенталски тютюни на европейския пазар. Бургаската камара своевременно реагира за въвеждането на бандеролния режим при тютюнопроизводството в новите територии. Решението е взето на годишното отчетно събрание на камарата през 1914 г. Тези нейни препоръки изиграват своята роля – на 19 юли 1914 г. е публикуван Закон за изменение и допълнение на закона за тютюна и тарифата на бандеролните тютютневи изделия. На същото отчетно събрание е поставен и въпросът за бургаското пристанище. Камарата настоява да се спазва принципът за определяне на тарифите за превоз на стоки по БДЖ, да се преустановят привилегиите на варненското пристанище, което ползва занижени тарифи, независимо от по-голямата му отдалеченост от София и други райони на страната.

Бургаското пристанище играе стратегическа роля за развитието на региона. Камарата осезателно е вниквала във всички проблеми, свързани с развитието на пристанището в Бургас. През 1909 г. на общо събрание е решено да се направят постъпки пред правителството за разрастването на кея и разширяването на железопътната мрежа в района на пристанището. Отпуснатият през 1914 г. кредит от 3,5 милиона лева остава неизползван, поради икономическата криза. През същата година министърът на финансите предоставя от извънрениния бюджет 24 000 лв. за електрическата инсталация на пристанището и 120 000 лв. за разширяването му. На 30 октомври 1914 г. се дава на търг довършването на гаровата сграда, а за да се завърши постройката на митницата, е отпуснат частичен кредит.

Примирието на 29 септември 1918 г. заварва България в тежко стопанско положение. Вносът и износът са крайно ограничени. Пътищата в региона са напълно недостатъчни и почти нищо не е направено за тяхното подобряване. Железопътните съобщения са разстроени от войната. Само пристанището на Бургас се оживява от пристигащите кораби, обслужващи вноса и износа. Проблем, който чака от години и трябва да бъде разрешен, е построяването на житните елеватори към пристанището в града. От отчета на камарата става ясно, че през 1911 г. в бургаското пристанище са пристигнали 853 парахода, а през 1919 г. – само 41. За да се оживи търговията чрез морския транспорт, Бургаската камара предлага на Българското параходно дружество¹⁶ развиване на каботажното корабоплаване и по-редовни линии между Бургас, Цариград, Пирея и Александрия. Основна грижа на камарата през следвоенния период е да се подобрява преимуществено външната търговия и да се насърчава предимно износът. На своето Девето общо събрание камарата отчита дейността си за периода 1915–1918 г.

Създаването на търговско-индустриалните камари дава тласък на стопанския живот в България. Канализират се усилията на българските предприемачи за намиране на партньори и пазари за произведената продукция. Камарите играят ролята както на институция, която придава тежест на своите членове, така и на структура, която защитава техните интереси и прокарва вижданията им за регулиране на икономиката, не само на местно, а и на държавно ниво. Бургаската търговско-индустриална камара, след своето укрепване, предприема всички възможни постъпки и действия, необходими за работа в конкретните предвоенни, а впоследствие и военни условия. Тя следи значимите събития и тяхното отражение върху търговията, индустрията и занаятите. Изразява становища по законопроектите за изменение и допълнение на закона за уреждане на вътрешната търговия, против непочтената конкуренция, за преследване на спекулата и др. Подпомага развитието на занаятчийството, солопроизводството, риболова и други отрасли. Дава средства на отделни свои членове за обучение и за започване на работа по придобитите специалности. За жалост, войните и следвоенната конюнктура оказват пагубно въздействие върху икономическия и стопанския живот в района. След обявената на 10 септември 1915 г. мобилизация функциите на камарата замират. Стопанският живот се ръководи от Централния комитет за обществена предвидливост, Главното тилово управление и Главната реквизиционна комисия.

БЕЛЕЖКИ/NOTES

¹ Иван Хаджипетров – индустриалец, политик, кмет на Бургас, министър на финансите на Източна Румелия, участник в борбата за църковна независимост. Владеел е писмено френски, гръцки и турски език.

² Анхиалска – дн. Поморийска.

³ Митрополит Геврасий Сливенски – висш български православен духовник, общественик и дарител.

⁴ Василиковска околия – дн. гр. Царево и района.

⁵ Карабунарска околия – дн. гр. Средец и района.

⁶ Стефан Ив. Родев – богат бургаски търговец и индустриалец, тъст на Кимон Георгиев.

⁷ Никола Александров – търговец, общественик, три пъти кмет на Бургас. Един от основателите на Търговско-житарското сдружение, почетен консул на Нидерландия в България.

⁸ БНБ – Българска народна банка, създадена на 25.01.1879 г.

⁹ БДЖ – Български държавни железници, създадени през 1885 г.

¹⁰ Атанаскьойско езеро – дн. Атанасовско езеро при гр. Бургас.

¹¹ Месемврия – дн. гр. Несебър.

¹² Таян – неподвижно морско риболовно съоръжение.

¹³ Грип – вид рибарска мрежа.

¹⁴ Аламан – вид рибарска лодка.

¹⁵ Мерийно право – такса върху улова.

¹⁶ Българско параходно дружество – предприятие за морски транспорт със седалище във Варна, основано през 1892 година.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

Апостолов, С. С. Бургас и морето: Летопис. Бургас, 2016 [Apostolov, S.S. Burgas i moreto: Letopis. Burgas, 2016].

Корудерлиева-Стоянова, К. 110 години Пристанище Бургас. Бургас, 2015 [Koruderlieva-Stoyanova, K. 110 godini Pristanishte Burgas. Burgas, 2015].

Николов, С. К. Бургас – моят малък свят. Бургас, 2008 [Nikolov, S. K. Burgas – moyat malak sviat. Burgas, 2008].

Христов, Ат. Бургас. (Субсидирано издание от Бургаската гр. община, Бургаската търговско-индустриална камара и Бургаската стокова борса). Бургас, 1940 [Hristov, A. Burgas (Subsidirano izdanie ot Burgaskata gr. obshtina, Burgaskata targovsko-industrialna kamara i Burgaskata stokova borsa). Burgas, 1940].

Благата при Бургас. – Известия на Бургаската търговско-индустриална камара, 3, (1912), 33–34 [Blatata pri Burgas. – Izvestiya na Burgaskata targovsko-industrialna kamara, 3, (1912), 33–34].

Българското брашно на Близкия изток. – Известия на Бургаската търговско-индустриална камара, 3, (1914), 45–46 [Balgarskoto brashno na Blizkiya iztok. – Izvestiya na Burgaskata targovsko-industrialna kamara, 3, (1914), 44–46].

Въпроса за откриване нови пазари за нашата индустрия. – Известия на Бургаската търговско-индустриална камара, 3, (1914), 33–40 [Vaprosa za otkrivane novi pazari za nashata industriya. – Izvestiya na Burgaskata targovsko-industrialna kamara, 3, (1914), 33–40].

Въпроса за разширението на Бургаското пристанище при новото положение. – Известия на Бургаската търговско-индустриална камара, 11, (1913), 171–180 [Vaprosa za razshirenieto na Burgaskoto pristanishte pri novoto polozhenie. – Izvestiya na Burgaskata targovsko-industrialna kamara, 11, (1913), 171–180].

Едно погрешно разбиране ролята на помирителния съд при камарата. – Известия на Бургаската търговско-индустриална камара, 1, (1914), 3–4 [Edno pogreshno razbirane roliata na pomiritelniya sad pri kamarata. – Izvestiya na Burgaskata trgovsko-industrialna kamara, 1, (1914), 3–4].

Камарата през време на войната. – Известия на Бургаската търговско-индустриална камара, 10, (1912), 159–163 [Kamarata prez vreme na voynata. – Izvestiya na Burgaskata trgovsko-industrialna kamara, 10, (1912), 159–163].

Месечен преглед на житната търговия. – Известия на Бургаската търговско-индустриална камара, 8, (1912), 123–130 [Mesechen pregled na zhitnata trgoviya. – Izvestiya na Burgaskata trgovsko-industrialna kamara, 8, (1912), 123–130].

Нуждата от анкета по професионалното образование. – Известия на Бургаската търговско-индустриална камара, 7, (1912), 99–102 [Nuzhdata ot anketa po profesionalnoto obrazovanie. – Izvestiya na Burgaskata trgovsko-industrialna kamara, 7, (1912), 99–102].

ИЗВѢСТІЯ

НА

БУРГАСКАТА ТЪРГОВСКО-ИНДУСТРИАЛНА КАМАРА

ОФИЦИАЛЕНЪ ИНФОРМАЦИОНЕНЪ ОРГАНЪ НА КАМАРАТА.

Година 1.

Бургазъ, Януарий 1912

Брой 1.

ПРОГРАМА.

По предложение на Бюрото, последното V годишно събрание на Камарата рѣши издаването на мѣсечно списание. Първата книга на това списание е вече въ рѣцѣтъ на читателитѣ. По тоя поводъ считаме за необходимо рѣди всичко да обяснимъ на г. г. читателитѣ, какви нужди ще има да удовлетворява списанието и какъвъ характеръ ще носи то.

Търговско-индустриалнитѣ камари у насъ си извоюваха едно твърдѣ почетно име въ обществото, рѣдимно въ търговско-промишленитѣ и управляющитѣ сѣрѣди, гдѣто тѣ заслужено се ползватъ съ голѣмо влияние. Значението на търговско-индустриалнитѣ камари у насъ все повече расте, тѣ вече сѣ станаха единъ твърдѣ важенъ факторъ въ нашия политико-социаленъ животъ, съ който мнозина вече по необходимостъ трѣбва да се справятъ. Това завидно положение нашитѣ търговско-индустриални камари си извоюваха бавно, при упорита полезна дѣятелностъ въ продължение на 18 годишенъ животъ, които се прояви въ най различни направления. *Първо*, тѣ винаги сѣ бивали вѣрени изразители на нуждитѣ на търговско-промишленитѣ слоеви у насъ; изтъквали сѣ своевременно всички спѣшки, които сѣ стояли на пътя на развитието и напредъка на търговията, индустрията и занаятитѣ у насъ, като сѣж застъпвали за тѣхното отстранение; бивали сѣ винаги въ услугитѣ по отдѣлно на всички нуждающи се

търговци, индустриалци и занаятчии отъ каквито и да било свѣдѣли и свѣѣти, като всичко това камаритѣ сѣ изпълнявали съ най голѣма добросъвестностъ и безпристрастие, при пълно спазване търговската тайна и честъ, при пълно безпристрастие и отсъствие на каиквато и да е корупция, проявление, съ които възблѣтвува нашия общественъ животъ. Вѣдѣствие на тая безукорна и безпристрастна дѣятелностъ на нашитѣ търговско-индустриални камари, тѣ останаха до сега пощадени отъ онова зловѣдно партизанство, което господствува въ страната и което се явява една твърдѣ сериозна спѣшка за культурно-икономическото прѣуспѣване на отечеството ни. *Второ*, търговско-индустриалнитѣ камари въ България сѣж се проявили до сега като най добъръ и безпристрастенъ свѣѣтникъ на правителствата по всички тѣхни мероприятия отъ законодателенъ характеръ, които сѣж се касали до търговията, индустрията, занаятитѣ, финансии и пр., като по тоя начинъ сѣж доказали неопровержимо своята висока полезностъ и голѣмо значение въ нашата законо-творческа дѣятелностъ. Вѣрѣни голѣмото бързане въ нашето законодателство, причина на голѣми грѣшки, все пакъ най малко такива сѣж случвали тогава и при ония мѣроприятия, гдѣто участито на камаритѣ сѣж допуснато и взето подъ внимание. *Трето*, сжшитѣ камари проявиха полезна инициатива въ много направления въ полето на

ТАБЛИЦА

За износа на зърнени храни, брашно и трици презъ Бургаската митница презъ м. Януарий 1912 год. по видове и държави.

Държава	ИЗНОС НА ЗЪРНЕНИ ХРАНИ, БРАШНО И ТРИЦИ										Всичко килограма	Брашно килограма	Трици килограма	А Всичко килограма
	звнница килограма	ягто килограма	раждъ килограма	овесъ килогр.	етивитъ килогр.	царница килограма	фий килограма	просо килогр.	бъжъ килогр.	разни килогр.				
Турция	180000	—	—	—	—	—	—	—	—	4,250	184,250	3,079,000	—	4,163,250
Дания	—	—	1,004,295	—	—	—	—	—	—	—	1,004,295	—	—	1,004,295
Германия	180000	—	—	30,600	—	—	46,820	216,000	10,455	428,575	—	—	304,700	228,575
Гърция	4,854,995	1,122,004	—	—	3,000	919,860	713,250	1,368,870	103,392	48,099	6,948,369	—	—	6,948,369
Белгия	1,415,473	—	1,187,841	114,160	481,712	713,250	84,310	—	—	—	48,000	5,449,700	200,000	5,649,700
Холандия	—	—	566,214	—	—	—	—	—	—	—	157,150	807,674	—	807,674
Франция	—	98,064	281,865	—	—	—	—	129,920	—	—	2,323	510,172	—	510,172
Австрия	—	—	—	—	—	—	2,868,740	—	—	—	—	—	800,000	800,000
Англия	—	—	2,715,150	—	—	—	—	—	—	—	5,583,890	—	—	5,583,890
Италия	—	1,771,180	584,464	—	—	—	—	—	—	—	2,355,644	—	—	2,355,644
Итого	6,570,470	2,989,248	6,539,829	144,760	484,712	4,584,960	1,565,610	319,392	62,795	206,593	28,208,369	3,979,000	1,304,700	28,552,069

ТАБЛИЦА

За изнасенитъ храни, брашна и трици презъ Бургаската митница презъ м. януарий 1912 год. по държави и експортъори.

Експортъори	Турция килогр.	Германия килогр.	Австрия килогр.	Гърция килогр.	Белгия килогр.	Холандия килогр.	Франция килогр.	Англия килогр.	Дания килогр.	Италия килогр.	Всичко килогр.
П. х. Петровъ	1,490,000	250,000	720,000	—	—	—	—	—	—	—	2,460,000
М. Д. Уманарисъ	—	—	—	1,907,277	—	—	—	—	—	—	1,907,277
И. А. Превентъ	—	241,000	20,000	—	772,350	807,674	411,785	—	—	—	2,252,809
В. Сарачовъ	—	—	—	—	—	—	2,323	—	—	—	2,323
Бр. Крешкини	4,250	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4,250
Ис. С. Мешакимъ	—	—	—	924,000	200,000	—	—	—	—	—	1,124,000
М. Нордовъ	—	—	—	—	47,040	—	—	—	—	—	47,040
Луи Драйфусъ	—	—	—	—	—	—	—	5,583,890	1,004,295	—	6,588,185
Т. Н. Малиновъ	—	—	—	—	273,102	—	—	—	—	—	273,102
Яни Вошалъс	—	—	—	376,620	—	—	96,064	—	—	—	372,684
Бр. Коицосъ	180,000	—	—	400,860	—	—	—	—	—	—	580,860
П. и Г. Диямадуросъ	—	—	—	585,428	—	—	—	—	—	—	585,428
Н. Кирозъ	—	—	—	48,000	—	—	—	—	—	—	48,000
Хависъ С. Папо	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34,820
Бр. Вакърманъ & Минелъ	2,399,000	—	50,000	—	—	—	—	—	—	—	2,449,000
С. И. Х. Превентъ	—	29,700	—	—	—	—	—	—	—	—	29,700
М. С. Коенъ	—	120,000	—	1,677,314	3,870,864	—	—	—	—	—	7,023,832
С** Хр. Дюниевалъс	—	30,600	—	1,129,370	1,486,344	—	—	—	—	2,355,644	3,046,314
С** Ив. х. Петровъ	90,000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	90,000
Д. Х. Григориу	—	—	10,000	—	—	—	—	—	—	—	10,000
Итого	4,163,250	728,575	800,000	6,948,369	5,849,700	807,674	510,172	5,583,890	1,004,295	2,355,644	28,552,069

ТАБЛИЦА

За посетилитъ Бургаското пристанище параходи и кораби по държави и компании и стоваренитъ и натоваренитъ отъ тяхъ стоки въ килограми презъ м. Януарий 1912 год.

№ по редъ	Наименование на параходното дружество.	Полнство	Число на корабитъ	Стоки въ килограми			Шхитици		Общъ тонажъ на параходнитъ
				Вносъ	Износъ	Всичко вносъ и износъ	Пристигнали	Отпълували	
1	Българско Търг. Параходно Дружество.	Българско	14	462,462	4,661,542	5,124,004	429	337	2,865
2	Руское Общество Парох. и Торговля.	Руско	5	412,841	260,661	673,502	37	56	3,223
3	Австрийска Лоидъ.	Австрийско	3	453,886	153,396	607,282	16	46	6,185
4	Пар. Дружество "Messinnet Cie"	Френско	6	1,759,797	3,693,024	5,452,821	—	1	9,643
5	Deutsche Levante "Luit"	Германско	4	2,913,348	1,288,262	4,201,610	3	16	7,025
6	John Mack Dowal and Barlow	Гръцко	5	178,360	1,708,757	1,887,117	66	21	2,563
7	Navigation à vapeur Cycladiki de Syra	—	5	260,570	889,819	1,150,389	33	43	2,782
8	Нимнеко парох. друж. "Бр. 3. Нулато"	—	6	119,726	3,105,338	3,225,064	36	6	4,468
9	Унгарско Леванско Парох. Дружество.	Австрийско	4	—	—	—	9	14	2,144
10	Westcott & Laurance Line	Английско	1	261,923	—	261,923	—	—	1,931
11	Wim Johnston & Co Ltd	—	2	743,306	—	743,306	—	—	3,958
12	S-te Royale Neerlandaise de Navigation a vapeur	Холандско	2	602,025	17,411	619,436	—	—	3,210
13	Белгийско парох. друж. "Adolph Berre"	Белгийско	1	—	824,327	824,327	3	—	3,200
14	Руское Дунавское Параходство	Руско	1	373,802	—	373,802	—	—	720
15	Гръцко Парох. Дружество "Панелиони"	Гръцко	4	102,344	1,091,730	1,194,074	16	39	3,294
16	Спирско Руско Общество.	Руско	—	—	—	—	—	—	—
17	Гръцко Парох. Дружество "Пантелеон"	Гръцко	4	155,821	573,180	729,000	26	17	1,760
18	Sargo boats.	Раб. подп.	9	5,214,300	10,530,662	24,744,962	—	—	13,278
19	Кораби съ платна (разни знамена).	—	37	1,364,191	95,400	1,459,591	—	—	740
20	Данско Параходно Дружество "Fogened"	Данско	2	38,295	2,163,000	2,201,295	—	—	2,054
Итого			115	15,313,997	40,046,499	55,360,496	670	699	73,511